

УДК 658.567.

Т. М. Довга,

аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ СМІТТЄПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЩОДО УТИЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРЕРОБКИ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

У статті проаналізовано проблеми механізму функціонування екологічної статистичної звітності в Україні, виокремлено фактори, що впливають на нього. Наведено авторський підхід до реалізації принципів та вимог до складання звітності та запропоновано напрями її удосконалення.

The problems connected with the functioning of ecological statistical reporting in Ukraine were analyzed. The factors that influence this statistical reporting were found out. The article contains a specific author approach to the realization of principles and requirements to make reporting. The ways to improve ecological statistical reporting were offered.

Ключові слова: глобальна ініціатива зі звітності, екологічна статистична звітність, принципи, система звітності.

Key words: global Reporting Initiative, ecological statistical reporting, principles, reporting system.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтеграція України в сучасні світові господарські відносини, які базуються на основі сталого розвитку, вимагають формування раціонального механізму економіко-екологічної політики збалансованого та вторинного споживання ресурсів. Методологічним та прикладним базисом забезпечення формування та подальшого розвитку ринку рецикльованої сировини (ринку вторинних ресурсів) є розвиток екологічної звітності, особливо в частині утворення та переробки відходів. Поряд з приведенням еколого-економічної інформації, яка формується за вітчизняною системою обліку, до вимог міжнародних стандартів, безпосередньо потребують вдосконалення самі форми звітності.

Мета дослідження — проаналізувати існуючу систему екологічної статистичної звітності підприємств-переробників побутових відходів в Україні та запропонувати напрями її вдосконалення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Багатовекторний характер методологічної проблематики складання та подання звітності в сфері охорони довкілля відображені в роботах таких вітчизняних вчених, як З.С. Бройде, О.О. Веклич, Г.П. Виговська, А.П. Дикий, Л.І. Максимів, В.С. Міщенко, Т.І. Шевченко, Ю. Туниця. Розробкам методологічних і організаційно-практичних аспектів становлення екологічної статистики в Україні присвячено роботи В.К. Данилко, А.М. Єріної, О.Г. Осауленко. Практичному досвіду вирішення проблем щодо впровадження та налагодження механізму функціонування екологічної звітності присвячено праці зарубіжних вчених — Є. Туголукова, Д. Біттла, Р. Екклза, Н. Байдона, Р. Віллета, Р. Грея та інших. Проте, незважаючи на вагомий науковий дослідження у частині екологічної звітності підприємств, нині актуальною проблемою залишається правильність та повнота відображення інформації екологічного характеру, особливо в частині побутових відходів. Поряд з цим невирішені методичні проблеми формування та відображення в ній екологоорієнтованої системи побутових відходів, які несуть в собі важливий ресурсоцінний компонент.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Саме поняття екологічної звітності для підприємницького сектора економіки України — відносно нове явище у контексті

раціональної організації природокористування та діяльності підприємств переробної галузі. Поряд з цим, в організаційно-економічних засадах сталого розвитку вона перетворюється в один з головних каналів для трактування принципових положень, практики, цілей і досягнень у сфері раціонального ресурсокористування. Огляд міжнародної практики надання відомостей про екологічні зобов'язання, ризики й природоохоронну діяльність свідчить про те, що більше п'ятисот компаній в усьому світі складають спеціальні звіти про природоохоронну діяльність, хоча не завжди щорічно. Екологічна звітність особливо розвинена в Північній Америці й Західній Європі [1]. Однак відсутність відповідних національних стандартів обліку дає підприємствам можливість широкого вибору інформації, яка включається у звіти. Тому підприємства надають мало кількісної інформації на регулярній основі, що не дозволяє користувачам визначити динаміку впливу екологічних проблем на їх фінансове становище й результати діяльності [3]. Однією з причин недостатності кількісних даних у фінансових звітах закордонних компаній є надмірна складність розрахунку кількісних показників, а також відсутність конкретних методик і рекомендацій з його проведення.

В Україні вся сукупність інформації щодо природоохоронної діяльності підприємств суворо регламентована, має спеціально розроблені та затверджені Держкомстатом України уніфіковані форми (рис. 1) [7; 8]. Вони надаються тільки в органи державної статистики, не підлягають обов'язковому аудиту й опублікуванню, і, отже, не доходять до широкого кола користувачів статистичних звітів. Крім того, у статистичному звіті відсутні дані про екологічні зобов'язання підприємств, а повідомляється лише про фактично здійснені капітальні вкладення на заходи щодо охорони й раціонального використання природних ресурсів, а також про поточні витрати на природоохоронні заходи.

Система екологічної інформації та статистика охорони довкілля в Україні в сфері управління відходами представлена державною статистичною звітністю про відходи. Вона ведеться відповідно до державного класифікатора ДК 010-98 "Класифікатор управлінської документації" [4], установленої номенклатури відходів, має уніфіковані форми та регулюється Постановою КМУ "Про затвердження Порядку ведення державного обліку та паспортизації відходів" [5, п.5], наказами Держкомстату України. Всі існуючі форми державної

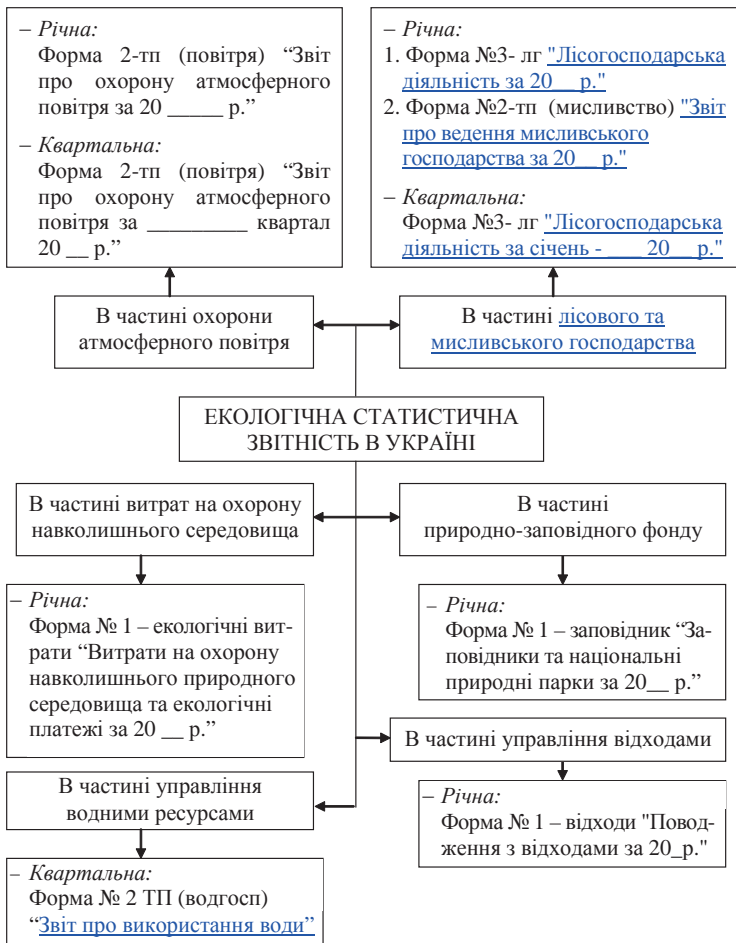

Рис. 1. Система екологічної звітності в Україні

* Складено автором.

статистичної звітності про відходи та інструкції щодо порядку складання цих форм розробляються Міністерством екології та природних ресурсів України за можливою участю інших зацікавлених органів виконавчої влади, погоджуються з Міністерством охорони здоров'я і затверджуються Держав-

ною службою статистики України. Статистична звітність у частині небезпечних відходів ведеться за окремою формою. Підприємства заповнюють форми державної статистичної звітності на підставі документів первинного обліку і подають їх в установленому порядку територіальним органам державної статистики та відповідним органам виконавчої влади.

Нині існуюча система має ряд суттєвих недоліків. Так, наприклад, статистична форми № 2-тп (водгосп) "Звіт про використання води" не подається до органів статистики, але подається регіональним органам Держводгоспу та місцевим податковим органам. Відповідно до пункту 1.3 Інструкції щодо заповнення форми № 2-ТП (водгосп) "Звіт про використання води", яку затверджено наказом Держкомстату України від 30 вересня 1997 р. № 230 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 жовтня 1997 р. за № 480/2284, всі водокористувачі, що включені в перелік звітуючих підприємств згідно п. 1.1, зобов'язані в термін, вказаний органами Держводгоспу України, але не пізніше 5 числа, наступного за звітним кварталом, подати звіти по формі № 2-ТП (водгосп) про використання води регіональним органам Держводгоспу України. Одночасно копії звітів подаються водокористувачами своїй вищестоящій організації, місцевим органам охорони навколишнього природного середовища та місцевим податковим адміністраціям. Зауважимо, що цей статистичний звіт (адже його затверджено наказом Держкомстату України) не подається в статистичні органи, але подається в податкові органи.

Питання впровадження та застосування звітності про екологічну відповідальність у високо-розвинених країнах світу врегульовано Глобальною ініціативою зі звітності. Вона створена в 1997р. за сприяння Коаліції для екологічно відповідального бізнесу відповідно до програми ООН з навколиш-

нього середовища [6, с. 138]. Маючи на меті підвищення якості та корисності звітності в сфері сталого розвитку, Коаліцією було визначено фактори розвитку та удосконалення формування екологічних статистичних звітних документів. До них віднесено наступні (рис. 2).

Рис. 2. Система факторів впливу на розвиток та удосконалення статистичної звітності в частині природних ресурсів та охорони навколишнього середовища

*Розроблено автором.

До чинників удосконалення екологічної статистики слід віднести наступні.

— Ратифікація Україною багатьох міжнародних документів:

- а) Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї;
- б) Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані;
- в) Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі;
- г) Базельської конвенції про небезпечні відходи тощо.

— Стрімкий розвиток національного екологічного законодавства.

— Необхідність отримання статистичної інформації, порівнянної з відповідними даними в країнах ЄС.

— Необхідність надання інформації згідно з програмою міжнародних опитувальників Євростату, ОЕСР, ООН, Європейського агентства з навколишнього середовища.

Приведення у відповідність з принципами європейського права за гальнодержавної системи управління поведженням з відходами та формування відповідних механізмів сфери переробки відходів на національному та регіональному рівні дасть змогу реформування вимог та положень Закону "Про відходи".

В умовах активних глобалізаційних процесів сталого розвитку з метою інтеграції в європейський економічний простір та створення єдиної методології звітності в сфері відходів, при її складанні необхідне запровадження правил дотримання наступних принципів (рис. 3):

ВИСНОВКИ

У зв'язку із запровадженням в Україні міжнародних стандартів статистики, системи національних рахунків, нової класифікації видів економічної діяльності, комплексний еколого-статистичний облік слід здійснювати відповідно до міжнародних стандартів, організувавши моніторинг екологічних змін, що відбуваються у навколишньому природному середовищі і викликані життєдіяльністю людини. Це дозволить створити інформаційну базу для формування соціально-економічної та екологічної політики держави, стратегії сталого екологічно збалансованого її розвитку та надання міжнародним екологічним і економічним організаціям відповідної об'єктивної інформації. Удосконалення екологічної статистики в рамках Стратегії розвитку державної статистики на період до 2015 р. повинно передбачати наступні напрями.

— Розроблення й удосконалення класифікацій, що використовуються в екологічній статистиці, з урахуванням відповідних класифікацій ЄС.

— Розроблення методології та запровадження державного статспостереження за утворенням та поведженням з малонебезпечними відходами виробництва та споживання.

— Удосконалення методології та системи показників статистичного обліку методів видалення та обробки небезпечних відходів, потужностей і устаткування для оброблення відходів.

— Розроблення методології розрахунку викидів забруднювальних речовин та парникових газів від використання палива на побутові потреби в домогосподарствах.

— Запровадження державного статспостереження за викидами забруднювальних речовин та парникових газів від використання палива промисловою, будівельною та іншою виробничою технікою.

— Створення сателітних екологічних рахунків.

Література:

1. The report on an ecological situation in the countries of northern America and Europe / Materials of the international conference // Headquarters of EU. Bruxelles. — 2004.

2. Максимів, Л.І. Методологічні засади складання екологічної звітності підприємства / Л.І. Максимів // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. — 2005. — № 10(82). — С. 18—23.

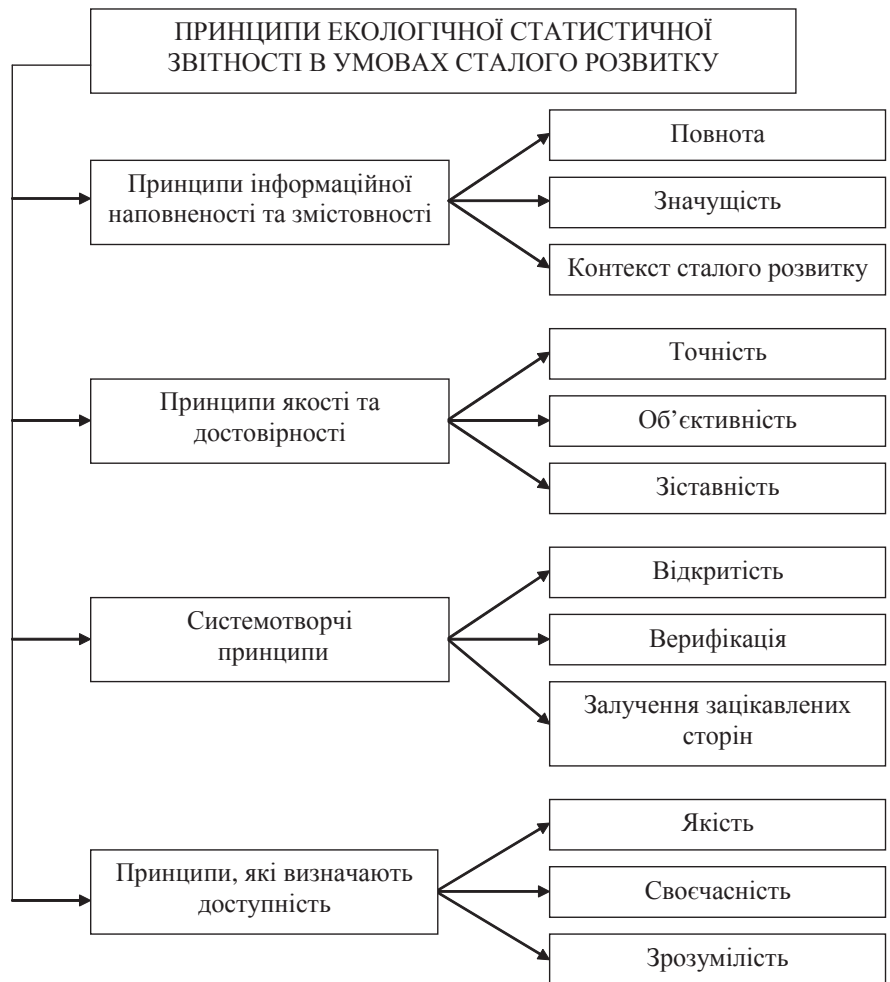

Рис. 3. Система принципів відповідно до Коаліції для екологічно відповідального бізнесу

* Узагальнено та структуровано автором за матеріалами [6; 7].

3. Майданевич П.М., Роль обліку і звітності у сучасному екологічному управлінні / П.М. Майданевич // Вісник Кримського агротехнологічного університету. — 2006. — №7. — С. 45.

4. ДК 010-98 "Класифікатор управлінської документації".

5. Порядок ведення державного обліку та паспортизації відходів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.11.99 р. № 2034. Електронний ресурс. — Режим доступу: www.rada.gov.ua

6. Дикий А.П., Грицишен Д.О. Соціальне звітування суб'єктів господарювання як інструмент забезпечення сталого розвитку. Міжнародний збірник наукових праць. — 2010. — № 1(19). — С. 132—141.

7. Наказ Державного комітету статистики України № 233 від 21.06.2010 "Про затвердження форм державних статистичних спостережень із лісового господарства й охорони навколишнього природного середовища". Електронний ресурс. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

8. Наказ Державного комітету статистики України № 96 від 22.04.2011 Про затвердження форм державних статистичних спостережень із лісового господарства й охорони навколишнього природного середовища. Електронний ресурс. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

9. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.eco-initiatives.org.ua>

Стаття надійшла до редакції 27.12.2011 р.